

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 37.013.42:7(045)

DOI: <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-1-83-91>

Юлія Старова,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0202-6939>

Іван Кушнір,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3700-2611>

Олена Мішкулинець,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5874-3830>

м. Мукачево

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА ДЛЯ СПЕЦІАЛІСТІВ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація

У статті здійснено характеристику соціально-педагогічної терапії як провідної послуги в системі професійної діяльності соціального працівника. Визначено та розкрито суть застосування технологізації засобами мистецтва в соціальному середовищі. Обґрунтовано роль і соціально-педагогічні умови використання засобів мистецтва для спеціалістів у галузі соціальної педагогіки. Наведено приклади їх реалізації відповідно до запиту клієнта, що безпосередньо здійснює позитивний вплив на його особистість. Залежно від обраної технології, соціальний працівник обирає відповідні методи та форми своєї діяльності, визначає засоби, які будуть використані в роботі та які дадуть змогу розв'язати проблему клієнта. Зазначено, що корекційні можливості засобів мистецтва (ізотерапії, епістолярної терапії, ігрової терапії, казкотерапії, бібліотерапії, оригамі) пов'язані з наданням клієнтові практично необмежених можливостей для самовираження й самореалізації у продуктах творчості, ствердженням і пізнанням свого «Я». Створювані клієнтом продукти, об'єктивуючи його афективне ставлення до світу, полегшують процес комунікації й установа відносин з оточуючими. Творчий досвід, усвідомлення себе, розвиток нових навичок і умінь дозволяють цим людям більш активно та самостійно брати участь у житті суспільства, розширюють діапазон їхнього соціального вибору. Розвиток творчого потенціалу людини сприяє її можливостям приймати рішення, більш успішно будувати власне життя. Проаналізовано, що соціально-педагогічна терапія є важливим складником соціально-педагогічної діяльності та постає цілеспрямованим процесом практичного впливу соціального працівника на конкретні форми проявів соціальних відносин або соціальних дій.

Ключові слова: соціально-педагогічна терапія; ізотерапія; епістолярна терапія; ігрова терапія; казкотерапія; бібліотерапія; оригамі.

Технологізація соціальної діяльності, як і будь-якої іншої в соціальній сфері, є відображенням об'єктивних вимог, що висуває науково-технічний і соціальний прогрес. Вона завжди має інноваційний, творчий характер, тому що пов'язана з постійним пошуком більш досконалих і, як наслідок, більш ефективних способів використання ресурсів людини, її фізичного й інтелектуального потенціалу. Становлення соціальної педагогіки та соціальної діяльності, як практичної, сприяло розвитку соціально-педагогічних технологій у професійній діяльності з різними категоріями населення. Інтенсивний розвиток соціального захисту та підтримки дітей, молоді, людей з особливими потребами вимагає

розширення сфери надання допомоги та соціальних послуг значній кількості людей, які вимагають використання професійного технологічного підходу в цій сфері. Це збільшує потребу в розвитку різних технологій соціально-педагогічної діяльності, збагаченні методів і форм соціальної допомоги населенню.

Актуальними також на сьогодні є дослідження особливостей впливів на особистість і результативність розв'язання соціально-педагогічних проблем клієнтів різноманітними засобами соціально-педагогічної терапії, наприклад, мистецтва. Терапія засобами мистецтва – це синтез декількох галузей наукового знання (мистецтва, медицини і психології). У лікувальній і психокорекційній практиці вона є сукупністю методик, видів мистецтва у своєрідній символічній формі, що дають змогу за допомогою стимулювання художньо-творчих (креативних) проявів людини здійснити корекцію порушень психосоматичних, психоемоційних процесів (І. Левченко) [3]. Важливим аспектом розглянутої проблеми є вибір технологій для розв'язання творчих завдань у соціальній діяльності з конкретним клієнтом. Це одне з найскладніших завдань, яке розв'язати дуже важко.

Вивченню проблеми соціально-педагогічних технологій присвятили свої праці такі науковці: М. Галагузова, І. Зверева, В. Нікітін, Р. Овчарова, Є. Холостова та ін. Актуальність і ефективність використання різних видів засобів мистецтва в соціально-педагогічній терапії підтверджується широким спектром наукових праць з ізотерапії (А. Захаров, Л. Мардер, С. Харенко), епістолярної терапії (Д. Епстон, М. Уайт), бібліотерапії (Ю. Дрешер, Т. Ключенко, В. Мурашевський, В. Мясичев), казкотерапії (А. Бреусенко-Кузнєцов, І. Вачков, Ю. Соколов), оригамі (Є. Карабинська) тощо.

Мета статті полягає в окресленні характеристик технологій соціально-педагогічної терапії засобами мистецтва.

Подолання соціальних проблем завжди пов'язано з впливом на людину, її поведінку, діяльність і психіку, тому соціально-педагогічна терапія тісно пов'язана з психотерапією, в якій використовуються методи впливу на психіку. Ці впливи засновані на психологічних теоріях та методах і передбачають систематичні, цілеспрямовані заходи для надання допомоги особі або групі осіб у питаннях врегулювання почуттів, імпульсів, думок, відношень і зняття психологічних симптомів, що викликають занепокоєння, дискомфорт у людини [2].

Реалії життя такі, що клінічний підхід іноді має обмежені можливості й не завжди враховує широкий соціальний контекст розвитку індивіда, соціально-економічні, духовно-моральні умови його життєдіяльності. Тому лікування часом не може принести помітних реальних результатів. Отже, термін «терапія» дедалі більше набуває широкого соціального змісту. Перевага медиків-психотерапевтів у застосуванні терапевтичних методів на певний момент має відносний характер: там, де у людини є, були чи будуть невирішені соціальні проблеми, активну роль мають відігравати фахівці соціальної сфери, особливо соціальні педагоги та соціальні працівники [4; 6].

Спеціаліст у галузі соціальної педагогіки, опанувавши сучасну технологію терапевтичного впливу, здатний перебороти вузьке трактування причин соматичних і психічних недуг. Сприймаючи людину цілісно, тобто як індивідуальну самоцінність, з її переживаннями, проблемами і труднощами, він має можливість творчо використовувати кращі, апробовані методи на практиці, зробити терапевтичну допомогу більш дієвою та гуманною [2].

Соціально-педагогічна терапія – це форма втручання (інтервенції) у світ клієнта чи його оточення, що зорієнтована на допомогу клієнту через вплив на психічні та соматичні функції його організму (І. Зверева) [6]. Основною метою соціально-педагогічної терапії є оптимізація зв'язків у системах «людина – людина», «людина – група», «людина – світ». Технології соціально-педагогічної терапії ґрунтуються на досягненнях психології, психіатрії, психотерапії та соціальної педагогіки. Взаємозв'язок соціально-педагогічної терапії та соціально-педагогічної діяльності випливає зі спільної кінцевої мети – допомогти людині долати повсякденні життєві труднощі, застосовуючи виявлення та діагностування про-

блем, структурування, перетворення повсякденних поведінкових і діяльнісних моделей і їх корекцію, якщо це необхідно.

На відміну від безпосередньої допомоги (нагодувати, одягти), соціально-педагогічна терапія – це «допомога з метою самопомоги». Необхідно навчити особистість допомагати собі, розв'язуючи численні проблеми. Головне в діяльності соціального працівника не виготовлення для клієнта шаблону стосовно того, як необхідно жити і діяти, а прагнення розкрити перед ним резервні можливості.

Це вимагає переосмислення сутності поняття «технологія» і визначення його не просто як «системи алгоритмізованих операцій і дій, виконання яких гарантовано зумовить досягнення очікуваного педагогічного результату», а як «вчення про майстерність, мистецтво», що закладено в цьому понятті. Адже завдяки технології реалізується мистецька триєдність «*poiesis – mimesis – techne*», виявляються смисли й втілюються ідеї, які соціальний працівник бажає донести до свого клієнта [7].

У наш час існує багато технологій терапії. Особливе місце в соціально-педагогічній терапії посідає технологія терапії мистецтвом, що є одним із методів соціально-педагогічної діяльності, який використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних зрушень в емоційному, інтелектуальному й особистісному зростанні людини. Соціальні працівники у практичній діяльності використовують ігрову терапію, арт-терапію, бібліотерапію, казкотерапію, логотерапію, лялько-терапію, музичну і танцювальну терапію, психогімнастику, епістолярну терапію тощо. Під час застосування технології терапії мистецтвом не рекомендовано віддавати перевагу одному конкретному терапевтичному методу, вважаючи його панацеєю. Вплив буде більш ефективним, якщо застосовується комплекс методів з урахуванням умов і ситуації, набутого досвіду, факторів, що підсилюють мотивацію клієнта. Зупинимося на деяких конкретних технологіях соціально-педагогічної терапії засобами мистецтва.

Ізотерапія – терапія образотворчим мистецтвом, насамперед малюванням (А. Давлетова, А. Сіра) [3], що має на меті: дозволити дати вихід негативним почуттям; опрацювання почуттів і думок, які клієнт звик придушувати; розвиток внутрішнього контролю; концентрацію уваги на почуттях і відчуттях; підвищення самооцінки.

Робота над малюнками є безпечним способом випустити пар і отримати розрядку. Нерідко невербальні засоби виступають єдиним у проясненні сильних переконань і переживань. Спільна участь у процесі художньої діяльності сприяє створенню взаємного прийняття та емпатії.

Ізотерапевти рекомендують висловлювати власні емоції та переживання з максимально можливою спонтанністю. Головною перевагою ізотерапії є те, що вона знімає бар'єр самоцензури, відкриваючи двері до нашої підсвідомості. Творча діяльність має унікальну властивість виносити на поверхню приховане та неусвідомлене. Під час малювання чи ліплення задіюється права півкуля головного мозку, що дає змогу обійти цензуру розуму, який намагається фільтрувати негативні думки й емоції, а також те, що стосується глибинних неусвідомлених процесів. Але перед вибором кольору, перед виникаючими образами, наш розум стає просто безсилим. Разом з тим, в ізотерапії часто використовують техніку відображення власних сновидінь і метод малювання мандал [3; 5].

Наприклад, для підлітків вільний вибір образотворчих матеріалів підсилює віру дитини у власні сили та контроль над ситуацією. Можливість створювати безладдя, використовуючи образотворчі матеріали, дуже важлива для дітей, які пережили сексуальне насильство. Часом ця поведінка може виражатися в нападі на соціального працівника чи в прагненні забруднити кабінет. Можливим є змішування фарб, використання води або іншої рідини, а також додавання до них інших матеріалів. Дитина прагне зберегти подібний розчин упродовж декількох тижнів, закриваючи таку суміш у якій-небудь ємності. Іноді діти називають такий розчин «отрутою» чи «ліками». Вони можуть накладати один шар фарби на інший, загортати матеріали в папір чи тканину, а потім розгортати їх. Деякі діти

можуть псувати «гарні» або «чисті» малюнки, зафарбовуючи їх, спалюючи чи протикаючи їх. Ця тенденція пов'язана з тим, що жертви насильства самі схильні його робити. Розфарбовування долонь рук, а також обличчя передає пережитий дитиною стан «внутрішнього забруднення» та «хаосу». З цієї ж причини деякі діти насторожено ставляться до нанесення фарби на власну шкіру, а процедура її змивання викликає у них занепокоєння. Вони нерідко просять соціального працівника допомогти їм відмитися, очевидно для більшої впевненості в тому, що вони «чисті». Таким чином, робота з матеріалами найчастіше відображає повторне переживання нанесеної травми та забезпечує дитині відновлення психічної чутливості [3].

Можна навести інший приклад використання ізотерапії, але з правопорушником. Після отримання згоди займатися соціально-педагогічною терапією, декілька занять використовуються для оцінювання особистості правопорушника. Необхідно побудувати індивідуальний план роботи та виділити пріоритетні завдання. Оскільки правопорушення є причиною призначення покарання, воно стає першочерговою темою обговорення. Саме на цій стадії необхідно використовувати образотворчі методи. Клієнту пропонують скористатися технікою «розповіді в картинках», щоб розповісти соціальному працівнику про те, що трапилося, і про те, як він це сприймає.

Техніка «розповіді в картинках» допомагає людині відтворити ланцюжок обставин і вчинків, що закінчилися злочином, представити власний погляд на неї. Це сприяє усвідомленню альтернативних варіантів розвитку подій, що не мали б таких важких наслідків. Окрім того, очевидними стають деякі стереотипи криміногенного поведіння, які складно усвідомити, якщо використовувати лише вербальні засоби комунікації. Ця техніка має особливу цінність у діяльності з особами, які мають певні труднощі у вербальному описі подій або власних почуттів. На початку роботи клієнт потребує допомоги – або через невпевненість у власних художніх можливостях, або через те, що йому важко згадати і пояснити те, що сталося. Створення серії малюнків припускає діалог між соціальним працівником і клієнтом, що спрямований на отримання більше інформації про правопорушення. Після завершення серії малюнків соціальний працівник і клієнт разом її обговорюють. Клієнт нерідко починає відчувати себе персонажем, що перебуває в центрі подій, а не лише «жертвою обставин». Завдання соціально-педагогічної терапії полягає в тому, щоб «розкрити» і довести логіку тих або інших раніше неусвідомлених учинків. Чим краще клієнт-правопорушник стане зрозумілим для себе, зрозуміє вплив власної особистості на оточуючих, тим більше він буде здатний до усвідомлення власної соціально небезпечної поведінки [5].

Епістолярна терапія – написання листа (Д. Епстон, М. Уайт) [1].

Мета: досягнення реставрації міжособистісних взаємин у випадку, коли мовний контакт порушено або його взагалі не існує. Те, що написано, переконає сильніше, ніж сказане. На прикладах можна побачити, як терапія листами дає ресурс, ясність і розуміння власних потреб. Окрім того, лист до дитини (до батьків) можна використати як допоміжний засіб корекції взаємин у родині. Такий лист має починатися словами любові та поваги. Лист має бути лаконічним, яскравим і обов'язково приємним. Бажано, щоб він містив конструктивні пропозиції щодо покращення порушених міжособистісних відносин. В епістолярній терапії переважно використовують такі форми роботи: лист до реального (уявного) друга; лист собі (до своїх) кращого «Я» і поганого «Я»; лист до улюбленого героя (літературного, історичного); лист у майбутнє.

Написане переконає сильніше, ніж сказане. У листі (особливо написаному від руки) є символіка і певна «магія». Лист читають усамітнівшись і він впливає як навіювання в стані аутогенної релаксації. Адресат сам обирає час його прочитання і темп сприйняття. Лист читають неспішно, над чимось затримуючись, до чогось знову і знову повертаючись, його беруть із собою в дорогу, зберігають і перечитують.

Наприклад, дитині потрібно написати «Лист насильнику-образнику». Виконуючи цю вправу, діти налаштовуються на протистояння насильнику. Кожній дитині пропонується

написати листа цій людині, розповісти про власні переживання з приводу травми. Дітям дозволяють використовувати будь-які слова та вирази. Коли дитина зачитує власний лист, соціальний працівник активно її підтримує, належно оцінюючи зусилля. Дитина сама вирішує, що робити з цим листом (читати всій групі чи лише соціальному працівнику, порвати його або показати іншому дорослому) [5].

Інший приклад: соціальному працівнику, який працює з 15-річним правопорушником необхідно писати серйозно, не спрощуючи думки і не адаптуючи текст під дитину. Ніщо так не ображає підлітка, як недовіра до його інтелекту. Він швидше пробачить ускладнений текст, ніж спрощене звернення до нього.

Епістолярну терапію можливо використовувати у формі «Пошти довіри».

Ігрова терапія – використання гри з метою звільнення від напруги, психологічних «затисків», стереотипів, стимулювання розвитку енергійності, життєвого оптимізму (О. Бандура, Б. Скінер) [2].

Мета: навчання тому, як правильно грати власні соціальні ролі.

Залежно від теоретичних орієнтацій існують різні форми ігрової терапії. З дітьми, які пережили насильство, використовують клієнто-орієнтовну ігрову терапію. Цей напрям терапії дослідники визначають як динамічну систему міжособистісних відносин між дитиною та соціальним працівником, який навчений процедурам ігрової терапії, забезпечує дитину ігровим матеріалом і полегшує побудову безпечних взаємин для того, щоб дитина могла більш повно виразити і дослідити власне «Я» (почуття, думки, переживання, вчинки) за допомогою гри – природного для дитини засобу комунікації. Саме в грі дитина може продемонструвати з допомогою конкретних предметів, що виступають як символи, те, що вона коли-небудь прямо чи опосередковано пережила. Маніпулюючи ігровими предметами, дитина може краще показати (ніж виразити словами), як вона ставиться до: себе; близьких дорослих; різних подій власного життя. Діти повніше і безпосередніше виражають себе в спонтанній, самостійно ініційованій грі, ніж у словах. Суто вербальні методи менш ефективні в роботі з дитиною, тому що рівень її абстрактного мислення не завжди дає змогу виразити словами власні почуття і переживання. До того ж, як правило, слова ще не наповнені для дитини тим емоційним смислом, який є в словах дорослої людини, і «промовляння» може не мати терапевтичного ефекту. Отже, для дитини більш корисним є «програвання» власних почуттів або деякої складної ситуації в присутності приязного та делікатного дорослого [5].

Казкотерапія – спільне з клієнтом відкриття тих знань, що є в душі та є психотерапевтичними в певний момент (Т. Зінкевич-Євстигнеєва). За допомогою казки розкривається внутрішній та зовнішній світ, відбувається осмислення пережитого, моделювання майбутнього [2].

Мета: підведення людини до усвідомлення внутрішньої сутності, власної єдності та неповторності, до відчуття гармонії з собою та світом. У процесі казкотерапії людина навчається сприймати себе такою, якою є, усвідомлювати себе й інших людей як неповторну індивідуальність.

Основою проблеми часто є незакінченість, незавершеність. Людина зупиняється перед тим, що її лякає, повертаючись багато разів до того самого, доходячи до найстрашнішого. Це може бути залишком психологічної травми, коли індивід знову і знову повертається до її початку, доходить майже до кульмінації – і тут зупиняється, витісняє, просипається. Клієнт вважає, що якщо страшне місце пройти, то настає гарна кінцівка, з'являється світло і проблема вирішується, людина залишається живою. Життя означає продовження, прихід нового дня після завершення старого. Це підкреслює важливість підключення клієнтів до складання терапевтичних метафор. Не можна придумати для іншої людини казку, що має для неї більшої значущості, ніж метафора, вигадана нею для себе. Тому, з огляду на природу проблеми і темперамент клієнта, його можна попросити завершити метафоричну казку, яку розпочав соціальний працівник. Важливим аспектом є початок казки. Він має бути правдивим.

«Головним героєм казка намагається зробити самого слухача», а для цього йому необхідно коротко і ясно описати сутність власного життя. Гарний слухач – це той, хто намагається себе впізнати. Слухач, особливо дитина, стає героєм, і далі розділяє його долю. Таким чином, ідентифікація дає змогу говорити про казку не лише як про опис поведінкових можливостей, а й як про досить активне, хоча і недирективне, навіювання. Важливою рисою казки є і те, що під час розповіді відбувається трансформація. Будь-хто маленький і слабкий на початку наприкінці перетворюється на сильного, значущого і багато в чому самодостатнього. Описуються історії про: подорож героя, нових помічників, насилля, смерть і воскресіння, перемогу і воз'єднання. У результаті розширюється галузь свідомого, що дає цілющий ефект. Так, чарівна казка описує процес досягнення героєм мети, яку може описати лише він, за допомогою подорожі у тридев'яте царство та використання чарівних помічників. Іншими словами, слухач робить перехід від проблемного стану до бажаного шляхом підключення ресурсів (зокрема підсвідомих). Причому трансформація торкається не зовнішнього оточення, а змінюється сам слухач [6].

Однією з особливостей психотерапії є вміння переміщати увагу. Досить часто покращення настає просто тому, що фокус уваги зміщується з однієї проблеми на іншу. І лише коли людина доходить до глибинної суті нинішнього утруднення, соціальний працівник указує на особисту відповідальність: «А зараз ти сам...» Далі соціальний працівник допомагає, тому що зазвичай у процесі роботи відвідувач просувається «туди – не знаю куди і шукає те – не знаю що». Майже всім способам рішень можна підібрати пари, протилежність («миттєво» – «поступово», «для інших» – «для себе» тощо). Саме оперування протилежностями може максимально підсилити людину, розширити, підштовхнути її до нових рішень і поведінкових сценаріїв [7].

Бібліотерапія – зняття душевного стресу та лікування людей, основою якого є читання ними книжок певного змісту і тематики (В. М'ясищев) [2].

Мета: досягнути потрібного профілактичного впливу, стимулювати в людини позитивні й погасити негативні настрої.

У процесі читання книги клієнт веде записи, аналіз яких допомагає об'єктивно оцінити його стан. Список книг соціальний працівник підбирає відповідно до проблеми клієнта. Теорія та практика бібліотерапії досі недостатньо розроблена. Проте цілющу дію книги на людину широко використовують лікарі та вчителі. Читання книг – це заповнення недоліків власних досвіду та переживань. З одного боку, людина ніби проживає десятки інших життів, радіє чужим радощам, здійснює вчинки та помиляється, виходить переможцем зі складних ситуацій. Це не може не впливати на емоції та почуття людини, принципи підходів до життя та власних переживань, а з іншого – література, що проповідує насильство, жорстокість, може формувати такі ж якості в житті [6].

Орігамі – конструювання різноманітних паперових фігурок шляхом складання квадрата без вирізання та склеювання (Є. Карабинська) [1].

Мета: розвиток дрібної моторики, концентрації уваги, тактильної чутливості, розвиток можливості одномоментного сприйняття цілісності образу предмета, стимуляція творчих здібностей.

Орігамі – це новий перспективний напрям у соціально-педагогічній терапії. Сьогодні орігамі з успіхом використовують у лікувальній та реабілітаційній практиці спеціалісти різних спеціалізацій. У матеріалах першої міжнародної конференції «Орігамі в педагогіці та арт-терапії» було наголошено на позитивному впливі занять орігамі в діяльності з інвалідами слуху, зору, опорно-рухової системи, пацієнтами психоневрологічних диспансерів, психіатричних лікарень, глухонімими, онкологічними хворими, правопорушниками.

Численні дослідження засвідчують, що заняття орігамі покращують якість життя хворих, зменшують рівень тривожності, допомагають забути біль і горе, підвищують самооцінку, сприяють налагодженню дружніх відношень, взаємодопомоги в колективі,

допомагають встановити контакт між спеціалістом і клієнтом (пацієнтом). Тому не випадковою є поява нового терміна в соціально-педагогічній терапії – «спосіб життя оригамі» [6; 7].

Займаючись оригамі, клієнт стає учасником захопливого дійства – перетворення паперового квадрата в оригінальну фігурку – серце, квітку, коробочку, метелика, черепаху тощо. Цей процес нагадує фокус, маленьку виставу, що завжди викликає радісне здивування. Шляхом послідовного нескладного складання паперу вздовж геометричних ліній отримуємо модель, що вражає красою та змінює в кращий бік емоційний стан клієнта (пацієнта). Виникає бажання показати комусь це диво, скласти щось ще. Зникає відчуття ізоляваності, налагоджується спілкування, зокрема і спеціаліста з клієнтом (пацієнтом), що є особливо важливим, якщо клієнт (пацієнт) – дитина. Відомі приклади успішного застосування оригамі, навіть, у випадках аутизму.

Відомо, що син Миколи II, Олексій був хворою і замкнутою дитиною з симптомами аутизму. Викладач з Англії за допомогою занять оригамі не лише зумів розговорити хлопчика, а й підвищив його інтерес до англійської мови. Ось ще один приклад з дорослою людиною: соціальний працівник намагається привернути увагу клієнта, гортаючи перед ним барвистий ілюстрований журнал. Якщо клієнт поводить себе байдуже, тоді соціальний працівник вириває сторінку з журналу, складає з неї фігурку оригамі, після чого клієнт починає виказувати до побаченого інтерес, – контакт встановлено. Ефект посилюється, якщо застосувати рухомі фігури оригамі (стрибуча жаба; ворон, який рухає дзьобом; журавлик, який рухає крилами тощо). Такі паперові іграшки цікаві дорослим і дітям, особливо, якщо вони складені власноруч [4].

Соціальні працівники та вчителі з різних країн світу, де вже понад 20 років використовують оригамі, стверджують, що ці заняття значно покращують емоційний стан хворих, знімають депресію, підвищують впевненість у власних силах, сприяють встановленню дружніх контактів, що поліпшує психологічний стан клієнтів і робить лікування більш ефективним. Унікальність впливу оригамі полягає також у тому, що людина в умовах повної ізоляції, має можливість вести діалог із собою та власним інтелектом. Це приносить величезне задоволення.

Таким чином, соціально-педагогічна терапія є однією з соціально-педагогічних послуг, що пов'язана з психотерапією, де використовуються методи впливу на психіку. Це систематичні, цілеспрямовані заходи з надання допомоги особі або групі осіб у питанні врегулювання почуттів, імпульсів, думок, ставлень і зняття психологічних симптомів, що викликають тривожність, дискомфорт у клієнтів. Основою терапевтичного впливу є процедура соціальної допомоги, надання клієнту підтримки з боку оточення, ліквідація негативних наслідків взаємин засобами мистецтва.

Сьогодні систему спеціальної підготовки кадрів у галузі соціально-педагогічної терапії ще не сформовано, хоча потреба у фахівцях цього профілю постійно зростає. Тому кожному соціальному працівнику необхідно опанувати знання і технологічні навички терапевтичної діяльності з клієнтами. Разом з тим, потрібно наголосити, що гарним соціальним працівником є не той, хто просто вивчає різні терапевтичні методи і методики, а той, хто через глибокі контакти з кожним клієнтом буде намагатися якнайкраще зрозуміти іншу людину і буде збагачувати власний світ переживань, адже розуміння іншої людини залежить не стільки від методу, скільки від людських якостей соціального працівника.

Використані літературні джерела

1. Бетенски М. Что ты видишь? Новые методы арт-терапии / М. Бетенски. Санкт-Петербург : Эксмо-пресс, 2002. 284 с.
2. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. Санкт-Петербург : Питер Ком, 1999. 528 с.

3. Давлетова А.И. Оценка эффективности изотерапии как метода психологической коррекции / А.И. Давлетова, А.А. Серая // Историческая и социально-образовательная мысль. 2010. № 1. С. 86–94.

4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.

5. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога: [навч. посіб. для ВНЗ] / Л.М. Завацька. Київ : Слово, 2008. 240 с.

6. Зверєва І.Д. Соціальна педагогіка: теорія і технології / І.Д. Зверєва. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. 316 с.

7. Харченко С. Соціально-педагогічні технології : [навч.-метод. посіб. для студентів] / С. Харченко, Н. Краснова, Л. Харченко. Луганськ : Альма-матер, 2005. 552 с.

References

1. Betenski, M. (2002). *Chto tyi vidish? Novyye metody art-terapii [What do you see? New methods of art therapy]*. St. Peterburg: Eksmo-press.

2. Burlachuk, L.F. (1999). *Slovar-spravochnik po psihodiagnostike [Dictionary – reference of psychodiagnosis]*. St. Peterburg: Piter Kom.

3. Davletova, A.I. (2010). Otsenka effektivnosti izoterapii kak metoda psihologicheskoy korrektsii [Evaluation of the effectiveness of isotherapy as a method of psychological correction]. *Istoricheskaya i sotsialno-obrazovatel'naya myis – Historical and social-educational thought*. No. 1, 86–94.

4. *Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Encyclopedia for professionals in the social sphere]* (2012). Kyiv, Simferopol: Universum.

5. Zavatska, L.M. (2008). *Tekhnolohii profesiinnoi diialnosti sotsialnoho pedahoha [Technologies of professional activity of a social teacher]*. Kyiv: Slovo.

6. Zvierieva, I.D. (2006). *Sotsialna pedahohika: teoriia i tekhnolohii [Social pedagogy: theory and technology]*. Kyiv.

7. Kharchenko, S. *Sotsialno-pedahohichni tekhnolohii [Social-pedagogical technologies]*. Luhansk: Alma-mater.

Starova Y., Kushnir I., Mishkulynets O. Theoretical Aspects of Studying the Problem of Socio-pedagogical Therapy Technologies and its Use by Means of Art for Specialists in the Field of Social Pedagogy.

Summary.

The article describes the socio-pedagogical therapy as a leading service in the system of professional work of a social worker. The article identifies and reveals the essence of usage of technologicalization by means of art in the social environment. The role and socio-pedagogical conditions of using the means of art in the field of social pedagogy for specialists are described. In the article, we can find the examples of their implementation in accordance with contravention or request of a client which has a direct positive effect on his personality. Depending on the chosen technology, the social worker can choose the appropriate methods and forms of activity, identifying the means that will be used in the work and allow to solve the client's problem. The article characterizes that the corrective abilities of ART (isotherapy, epistolary therapy, play therapy, fairy tale therapy, bibliotherapy, origami) are associated with providing the client with almost unlimited possibilities for self-expression and self-realization in the products of creativity, assertion and knowledge of his/her true self. The products created by the client, objectifying his/her affective attitude to the world, lighten the process of communication and establishing relationships with others. Creative experience, self-awareness, development of new skills and abilities enable these people to participate in society more actively and independently, to expand the range of their social choices. The development of a person's creative potential promotes his/her ability to make decisions easily and to build his/her life more successfully. It was analyzed that socio-pedagogical therapy is an important component of socio-pedagogical activity and is interpreted as a purposeful process of the practical impact of a social worker on specific forms of manifestations of social relations or social actions.

Key words: *socio-pedagogical therapy; isotherapy; epistolary therapy; play therapy; fairy-tale therapy; bibliotherapy; origami.*

Старова Ю.В., Кушнір И.И., Мишкулинец Е.А. Теоретические аспекты исследования проблемы использования технологий социально-педагогической терапии средствами искусства для специалистов в области социальной педагогики.

Аннотация.

В статье осуществлена характеристика социально-педагогической терапии как ведущей услуги в системе профессиональной деятельности социального работника. Определена и раскрыта суть применения технологизации средствами искусства в социальной среде. Обоснованы роль и социально-педагогические условия использования средств искусства для специалистов в области социальной педагогики. Приведены примеры их реализации в соответствии с нарушениями или запросами клиента, что непосредственно оказывает положительное влияние на его личность. В зависимости от выбранной технологии, социальный работник выбирает соответствующие методы и формы своей деятельности, определяет средства, которые будут использованы в работе и позволят решить проблему клиента. Охарактеризованы коррекционные возможности средств искусства (изотерапии, эпистолярной терапии, игровой терапии, сказкотерапии, библиотерапии, оригами), что связаны с предоставлением клиенту практически неограниченных возможностей для самовыражения и самореализации в продуктах творчества, утверждением и познанием своего «Я». Создаваемые клиентом продукты, объективируя его аффективное отношение к миру, облегчают процесс коммуникации и установления отношений со значимыми другими. Творческий опыт, осознание себя, развитие новых навыков и умений, позволяющих этим людям более активно и самостоятельно принимать участие в жизни общества, расширяют диапазон их социального выбора. Развитие творческого потенциала человека способствует его возможностям принимать решения, более успешно строить свою жизнь. Проанализировано, что социально-педагогическая терапия является важной составляющей социально-педагогической деятельности и трактуется как целенаправленный процесс практического воздействия социального работника на конкретные формы проявлений социальных отношений или социальных действий.

Ключевые слова: *социально-педагогическая терапия; изотерапия; эпистолярная терапия; игровая терапия; сказкотерапия; библиотерапия; оригами.*

Стаття надійшла до редколегії 17 квітня 2019 року